

детермінованою, на особистісному рівні вона реалізується завжди індивідуально, оскільки кожна особа є неповторним світом, мікрокосмом, який віддзеркалює, але й перетворює макрокосм - світ зовнішній зі всіма його багатьма реальностями.

ПОЧАТКИ АКАДЕМІЧНОГО РЕЛІГІЄЗНАВСТВА В УКРАЇНІ

Першою організаційною формою існування релігієзнавчої науки в Україні став створений у 1931 році у Харкові антирелігійний сектор у складі Інституту філософії і природознавства Всеукраїнської асоціації науково-дослідницьких інститутів,. Його роботу очолив відомий суспільствознавець Д. Ігнатюк. У секторі працювали І. Ельвін, М. Кривохатський, П. Черницов, О. Чефранов. Наукова продукція сектору друкувалася в журналах і виходила окремими брошурами. З 1937 року, після ліквідації ВАНДІ і передачі її інститутів до Академії Наук України у цій галузі працювали науковці філософської комісії соціально-економічного відділу АНУ. Відзначимо той факт, що на той час розвиток знань про релігію в академічній системі був повністю підпорядкований завданням поширення антирелігійних знань та обґрунтуванню заідеологізованих “опійних” оцінок релігії.

У 1947 році в системі Академії Наук було відновлено Інститут філософії, у складі якого з 1957 року запрацював відділ наукового атеїзму, очолений відомим дослідником релігії стародавнього світу професором А. Аветисяном. У складі відділу тоді працювали В. Антоненко, А. Єришев, П. Коробко, Ю. Охріменко. Хоча наукова робота в подальшому, протягом чотирьох десятиліть, вимушено здійснювалася в руслі виконання постанов та вказівок комуністичної партії про постійне поліпшення атеїстичного виховання, співробітникам відділу в різні роки вдавалося вирішувати, власне, й релігієзнавчі завдання. Здійснювалися широкомасштабні конкретно-соціологічні дослідження стану релігійності населення України, вивчалася історія релігії та вільнодумства, досліджувалася сутність і структура релігійного феномену, особливості його суспільного функціонування та взаємодії з іншими компонентами духовної культури, зокрема побутово-обрядовою сферою, мистецтвом, наукою, філософією, динаміка та спрямування еволюції релігії в умовах науково-технічного

прогресу. У 70-80-ті роки практично вперше здійснювалося комплексне дослідження атеїзму як духовного феномену, яке певною мірою виходило за межі ідеологізованої апологетики, розкривало реальні підстави існування атеїстичного світогляду, дійсні аспекти його впливу на духовну культуру суспільства та особи.

Відділ проводив також плідну роботу у галузі підготовки наукових та науково-педагогічних кадрів. У 60-80-ті роки тут було підготовлено понад 50 фахівців вищої кваліфікації - докторів та кандидатів наук, багато з яких плідно працює і до цього часу в сфері релігієзнавства. Саме тут починався шлях у науку відомих вчених - докторів наук А.Аветисяна, В.Антоненка, А.Єришева, А.Колодного, П.Косухи, Б.Лобовика, Є.Дулумана, О.Онищенко, О.Уткіна, В.Фоміченка, П.Яроцького. В різні часи київський релігієзнавчий відділ очолювали його вихованці - А. Єришев, О.Онищенко, Є.Дулуман, Б.Лобовик, А.Колодний, а івано-франківський, утворений в структурі Інституту у 1969 році - А.Шиш, М.Закович, С.Возняк. У складі цих відділів працювали кандидати наук А.Васильєва, М.Кирюшко, М.Коротков, С.Криштопа, Н.Лисовенко, В.Москалець, Миропольський, І.Пугач, Ю.Терещенко, М.Філоненко, З.Шпак, О.Шуба, а аспірантуру закінчили Н.Дорогунцова, Л.Шангіна, О.Кириков, Л.Кобелянська, Л.Кондратик, В.Любчик, Н.Ткаченко, Л.Филипович, Л.Чекаль, В.Шадурський. З релігієзнавчими відділами Інституту філософії в різний час творчо співпрацювали українські науковці Г.Баканурський, Т.Біленко, С.Безклубенко, В.Безпальчий, М.Болдижар, В.Бояринцев, С.Бублик, І.Головаха, П.Гопченко, Є.Гринів, А.Гудима, В.Доля, А.Едельман, В.Зоц, П.Каушанський, Н.Козачишин, М.Куц, А.Лубчинський, І.Мигович, В.Павлюк, В. Пашенко, П.Петляков, В.Подоляк, І.Полук, В.Рєбало, М.Рибачук, П.Русин, П.Саух, Н.Сафронова, С.Свистунов, В.Стокяло, В.Суярко, В.Танчер, А.Черній, В.Шинкарук, В.Щедрін, А.Яртись та ін.

Пом'янемо тут принагідно знаних у свого часу дослідників релігії Р.Приходька, П.Степанова, В.Лебідя, А.Васильєву, Б.Животка, Б.Крживицького, Ф.Придувалова, Ю.Калініна, В.Бичатіна, І.Батюка, М.Пастуха, А.Кузовкова, В.Войтка, М.Копаницю, В.Лебединця та ін.

Відділи підтримували творчі контакти з релігієзнавцями інших республік Союзу, зокрема з Є.Бабосовим (Білорусь), В.Гараджою, М.Гордієнком, Й.Кривельовим, О.Москаленком, М.Новиковим, З.Тахуризиною, Д.Угриновичем, Л.Шапошниковим, М.Шахновичем, І.Яблоковим (Росія), В.Нюнкою (Латвія), Я.Мінк'явічусом (Литва).

Доробок працівників названих вище релігієзнавчих структур Інституту філософії АН України свого часу отримував високу оцінку наукової громадськості як в Україні, так і поза її межами. Тут варто згадати колективні монографії “Современный верующий” (1970), “Духовна культура і релігія” (1972), “Ідейна криза релігії і релігійний модернізм” (1974), “Критика философской апологии религии” (1985), “Православие и современность” (1988), індивідуальні монографії А.Аветисяна “Очерки по истории религии и атеизма” (1960), Є.Дулумана “Релігія як соціально-історичний феномен” (1975), О.Онищенко “Социальный прогресс, религия, атеизм” (1977), П.Яроцького та ін. “Науково-технічна революція і проблеми виховання” (1978), М.Короткова “Социальный аспект проблемы человека в религиозной философии” (1978), Б.Лобовика “Религиозное сознание и его особенности” (1986) та ін. У цих працях їх автори, незважаючи на жорсткі ідеологічні рамки, намагалися певною мірою визначати та втілювати в життя принципи наукового, об’єктивного аналізу релігії. Саме це й підготувало ґрунт для розвитку наукового релігієзнавства в незалежній Україні. Базовою ланкою цього процесу стало утворене у 1991 році Відділення релігієзнавства Інституту філософії НАН України, яке тоді очолив д.філос.н. О.Онищенко.

Підготував **А.Колодний**